

STYLISTIC VALUE OF SYNTACTIC ELEMENTS

Reka Suba

Assoc. Prof., PhD, "Sapientia" University of Tîrgu Mureș

Abstract: Grammatical structure and meaning are interdependent, as the meanings of grammatical elements and structures contribute to the unveiling of textual meaning. The semantic aspect and the grammatical aspect build up the stylistic features of syntactic constructs.

As opposed to the level of words, the micro- and macrocomponentes of sentences take part in the configuration of the text's stylistic network.

Keywords: the language of the media, style, functional styles, linguistic styles, syntactic level

O premisă fundamentală a stilisticii lingvistice prezintă faptul că un conținut anume se comunică prin modalități lingvistice și virtualități expresive proprii fiecărei limbi, reprezentând abateri specifice în privința fiecărui nivel al limbii și în raport cu limbajul normativ și standardizat, purtător al gradului zero al expresivității (Got 2007: 9). Oswald Ducrot și Jean-Marie Schaeffer în *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului* definesc stilistica limbii ca fiind o disciplină axată pe analiza mărcilor variabile, opuse mărcilor obligatorii ale codului (Ducrot-Schaeffer 1996: 119). Orice text fiind o unitate funcțională cu o structură lingvistică autonomă și închisă, identitatea sa se prezintă „prin modul specific de convergență a celor patru dimensiuni constitutive: dimensiunea fonematică, dimensiunea semantică, dimensiunea sintactică, dimensiunea stilistică” (Irimia 1999: 28).

În cele ce urmează prezentăm câteva aspecte legate de dimensiunea sintactică a textelor, fenomene sintactice ce pot avea în același timp și implicații stilistice.

Nivelul sintactic asigură unitatea secvențelor prin dinamizarea structurilor limbii, determinând în mod esențial profilul unui stil funcțional, iar dimensiunea stilistică a limbii determină organizarea limbajului în funcție de factorul subiectiv, sociocultural și a coordonatelor principale ale situației de comunicare.

Modelul stilistic al lui Gábor Tolcsvai Nagy (1996) are la bază premisa relației reciproce dintre structura gramaticală și cea semantică, în acel sensul că structura sintactică contribuie la realizarea sensului structurii globale create, forma gramaticală fiind parte componentă a structurii semantice, și produc împreună fenomene stilistice dependente de gramatica enunțului. Contrar vocabularului, tipurile de enunțuri nu intră în relație directă cu straturile stilistice interne, deoarece propozițiile și structurile lingvistice inferioare sau superioare enunțului sunt părți constitutive ale acelu sistem relațional care conferă valoare stilistică unui enunț, și anume atât în întregimea lor, cât și prin structura lor interioară. În modelul lui Tolcsvai cele mai importante variabile general-valabile ale stilisticii enunțurilor, care în același timp sunt și indici ai complexității structurii sintactice din punctul de vedere al vorbitorului și receptorului deopotrivă, sunt după cum urmează (Tolcsvai 1996: 207):

- enunțuri scurte – medii – lungi
- propoziții cu structuri simple – structuri obișnuite – fraze complexe
- propoziții structurate – nestructurate
- propoziții cumulative spre dreapta – cumulative spre stânga.

Un element de bază printre diferitele componente stilistice ai textului reprezintă lungimea propozițiilor, deoarece aprecierea lor se produce conform ritmului natural al respirației umane. Această dinamică respiratorie, mai precis ritmul său firesc conferă valoarea obișnuită a lungimii propozițiilor principale și a subordonatelor, fiind în același timp un punct de reper pentru diferitele posibilități de realizare, purtătoare de valoare stilistică.

În cazul textelor informative din audiovizualul de limbă maghiară din România, lungimea propozițiilor se situează în general în zona mediu spre lung, deoarece atât referitor la formele de comunicare scrisă, cât și la cele orale, propozițiile principale sau secundare conțin între 6-8 cuvinte, această încărcare lexicală fiind considerată a fi reprezentantul variabilei mediu-obișnuit.

Cercetarea gradului de adecvare și a încărcării sintactice din textele difuzate în audiovizualul de limbă maghiară din România are la bază monitorizările efectuate la nivel național de către Universitatea Sapientia – Facultatea de Științe Tehnice și Umaniste, cu privire la calitatea limbii maghiare folosite în audiovizualul de limbă maghiară din România. Începând cu anul 2010 s-au efectuat anual 2 săptămâni de monitorizare, urmărindu-se în special emisiunile de știri. Sub aspect lingvistic au fost monitorizate doar intervențiile verbale ale redactorilor și colaboratorilor posturilor respective, nu și secvențele verbale aparținând persoanelor interviate. Au fost monitorizate următoarele posturi de televiziune: TVR 1,

TVR 2, TVR Cultural, TVR Cluj, Erdely TV și posturile de radio: Radio București, Radio Cluj, Radio Târgu-Mureș, Radio Timișoara, Radio Gaga, Radio Partium, Radio City, Radio FUN, Erdely FM, Radio Paprika, alese în funcție de audiență, acoperire, pondere a emisiunilor informative și de dezbatere, asumarea unui rol cultural și educativ în viața comunității lingvistice maghiare din România.

Prezentăm câteva exemple alese la întâmplare din baza de date¹:

Rendben zajlik a szavazás a külföldi körzetekben - tájékoztat a külügyminisztérium. A Romániában reggel 7 órakor történt urnanyitás után, a külföldi szavazóközetek közül 45-ben már zajlott a voksolás, illetve a hazai urnanyitással párhuzamosan összesen 50 szavazóponton adhatták le voksukat a román állampolgárok.

(Radio România Tîrgu-Mureș, Știri, 2 noiembrie 2014.)

Nagy adósságokba sodorják az embereket a hitelkártyák. A romániai hitelkártyatulajdonosok 530 millió lejes tartozást halmoztak fel – jelenti a Digi24 hírtelevízió. A gyorsan, kevés irat bemutatása nyomán kiállított hitelkártyákról igényelt összegek után minden késedelmi napért hatalmas kamatot számítanak. Sokan megfeledeznek erről. Pedig az átlagkamat évi mintegy 25, akár 30 százalék. Romániában a létező 14 millió bankkártya közül 2,2 millió hitelkártya.

(Radio România Cluj-Napoca, Știri, 22 octombrie 2014.)

Marosvásárhelyen tanácskoztak csütörtökön mindazok, akik az európai alapokból finanszírozott környezetvédelmi szektorális program gyakorlatba ültetésében érdekeltek. A tanácskozás a 2007 és 2013 közötti pénzügyi ciklusban leosztott uniós támogatás felhasználásáról szólt, az erre kiutalt összegek elszámolását 2015 végéig kell lezárni. Korodi Attila környezetvédelmi miniszter elmondta: hasonló találkozókat rendszeresen szerveznek.

(Erdély Tv, Știri, 31 octombrie 2014.)

A tervezettnél egy hónappal hamarabb lezárták a Transalpinát. Az Erdélyt Olténiával összekötő magashegy átkelőt betonlapokkal torlaszolták el az utászok a meteorológiai intézet narancssárga figyelmeztetése, illetve az esetleges havazás miatt. Legközelebb tavasszal lehet majd közlekedni a Transalpinán, amely egyébként idén nyáron is zárva volt hivatalosan, mert hiányoztak az út melletti védőkorlátok.

¹ Textele informative date ca exemplu provin din baza de date a monitorizării presei audiovizuale de limba maghiară din România, efectuată de colectivul Facultății de Științe Tehnice și Umane a Universității Sapientia din Tîrgu-Mureș în perioada 20 octombrie – 2 noiembrie 2014: www.ms.sapientia.ro

(Radio România București, Emisiunea în limba maghiară, Știri, 25 octombrie 2014.)

Aceste texte informative din blocurile de știri, din perspectiva structurării lor, sunt texte atent redactate. În primul text distribuția cuvintelor în propozițiile principale, secundare și incidente fiind de 7-3-17-14, ceea ce în mediu înseamnă 10,2 cuvinte, în cel de-al doilea text distribuția este de 7-9-4-17-3-9-10, în mediu 8,4 cuvinte pe o propoziție, în cel de-al treilea text de 4-11-14-9-5-4, în mediu 7,8 cuvinte, iar în ultimul text de 8-21-7-8-6, în mediu 9,6 cuvinte. Dacă calculăm o medie pe cele patru texte prezentate, această valoare ajunge la 9 cuvinte, ceea ce trece de limitele propozițiilor cu o lungime medie.

În consecință, se evidențiază faptul că aceste propoziții sunt relativ lungi, interpretarea lor necesită mai multă atenție din partea receptorilor, decât ar fi necesar în cazul propozițiilor mai scurte.

Din punctul de vedere al structurilor sintactice, aceste texte pot fi încadrate în zona intervalului de stil neutru – complex (cu o complexitate sintactică crescută), această situație a lor fiind determinată atât de propozițiile lungi, cât și de acele procedee de structurare sintactică care duc la producerea efectului de complexitate stilistică. Printre acestea se numără conexiunile gramaticale opace, lipsite de claritate și de aceea neaccesibile câteodată, precum și *divizarea verticală* mai intensă decât în cazul registrului oral (Bencédy 2010: 15).

Cel de-al patrulea calificativ al modelului lui Gábor Tolcsvai Nagy vizează tendința de acumulare progresivă sau regresivă a noilor elemente, succesiunea adăugirii lor spre dreapta sau spre stânga. În cazul textelor de știri, cumularea regresivă, orientarea spre stânga poate fi considerat general-valabilă, deoarece elementul aflat la cel mai înalt grad în ierarhia structurală se situează la capătul structurii grupului respectiv. În aceste tipuri de texte, în limba maghiară, structurarea gramaticală și sintactică a conținutului informațional se realizează într-o mare măsură prin construcții lungi atributive, genitive, complete, și în așa fel distanța dintre primul și ultimul element al construcției se mărește considerabil. Astfel sunt înșiruite unitățile consecutive, atributele și complementele în fața elementului determinat al lanțului de sintagme nominale în următoarea construcție sintactică:

A gyorsan, kevés irat bemutatása nyomán kiállított hitelkártyákról igényelt összegek után minden késedelmi napért hatalmas kamatot számítanak. (Radio România Cluj-Napoca, Știri, 22 octombrie 2014.)

În traducere: *În cazul sumelor retrase de pe cardurile de credit emise într-un timp foarte scurt și necesitând prezentarea numai câtorva documente, pentru fiecare zi de întârziere se calculează un comision considerabil.*

După cum putem vedea, în limba română, contrar limbii maghiare, succesiunea elementelor noi are o orientare spre dreapta, dar dezechilibrul cantitativ rămâne valabil în ambele cazuri, iar aglomerarea excesivă poate duce la îngreunarea percepției mesajului transmis, precum și la sporirea efectului de limbaj oficial-birocratic.

Așadar, stilul lingvistic se manifestă ca ”limbaj atât în sens de act de exprimare, cât și de interpretare, receptare” (Mihăilă 1980: 229), deoarece semnificațiile textuale se constituie în urma unei structurări interne, ceea ce corespunde în același timp și unei activități de semiotizare, iar sensul reprezintă forma pe care o modelează subiectul, emițătorul, potrivit experienței și cogniției sale, care la rândul său este structurată și de aceea structurantă (Mihăilă 1980: 229). Astfel, în comunicarea lingvistică informațiile, ”datele puse în mesaj de emițător, din perspectiva raporturilor – mediate de gândire – cu planul ontologic, vin ”recuperate” pe cât de posibil în întregime de receptor” (Irimia 1980: 146), pe temeiul principiului coerenței componentelor semantice ale mesajului structurat și al coeziunii structurale, împreună cu valențele lor stilistice.

BIBLIOGRAFIE:

Bencédy József: *Retorika*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2010.

Deme László: *Mondatszerkezeti sajátosságok gyakorisági vizsgálata*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

Ducrot, Oswald – Schaeffer, Jean-Marie: *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*. Editura Babel, București, 1996.

Got, Miorița: *Stilistica limbii române*. Editura Fundației România de Măine, 2007.

Irimia, Dumitru: *Introducere în stilistică*. Editura Polirom, Iași, 1999.

Irimia, Dumitru: Pentru o teorie a semnului poetic. In: *Studii de stilistică, poetică, semiotică*. Cluj-Napoca, 1980. pp. 145-151.

Mihăilă, Rodica: O interpretare semiotică a conceptului de stil. In: *Studii de stilistică, poetică, semiotică*. Cluj-Napoca, 1980. pp. 225-229.

Tolcsvai Nagy Gábor: *A magyar nyelv stilsztikája*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996.

Wacha Imre: Az információs sík, a szövegszerkezet és a szövegmondatok kapcsolata. In: *Szöveg és stílus. Szabó Zoltán köszöntése*. (szerk. Péntek János), Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár, 1997., pp. 439-446.